

Böjt 2. vasárnapja (Reminiscere)

► Ézs 5,1–7

Isteni számvetés – mérlegen az ember

A vasárnapról

Húsvét előkészítő időszakának fő része a negyvennapos böjti idő. Noha legnagyobb ünnepünk felé haladunk ekkor, és a húsvét diadalának fénye ragyoghatna fel előttünk, böjtnek mégsem ez a jellemzője. Hiszen egyúttal nagypéntek felé is haladunk, s ennek árnyéka érezhető. A böjti időszak vasárnapjai azonban nem a passiót hozzák elénk, hanem Krisztus győzelmes harcát a sötétség birodalmával és az ördöggel szemben.

Ebben az időszakban a második vasárnap: Reminiscere. Zsolt 25,6 a névadó bevezető zsoltárvers. A böjti vasárnapok sorába simulva ez a vasárnap is a fent nevezett harcról szól: az oltár elől elhangzó evangéliumi igék szerint is. Ennek a küzdelemnek a győzelme az önmagát feláldozó Úr é. Az epistola pedig a megszenteltetésünkért való böjti harcra int: szüntelen ellene mondas az ördögnek, a világnak és a test kísértéseinek.

Ehhez kapcsolódóan tanít a liturgikus szín is (a lila), mely a bűnbánat idejére hívja fel a figyelmet. Az egyházban a bűnvallás (gyónás), megtérés és gyógyulás ideje a böjt. Ehhez párosulhat az ige és a káté ajánlása szerinti testi böjt, a keresztény aszkézis. Nem öncélúan, hanem a lelki koncentráció, elcsendesedés, meditáció együttjárójaként vagy éppen következményeként (JÁNOSSY 1944, 18. o.).

Amit a textusról tudni érdemes

Ézsaiás próféta a Kr. e. 8. században tevékenykedett Júdában. Ebben az időben AsszírIA kiterjesztette határait, majd megindította támadásait SzírIA-Palesztina ellen. Izrael történelmében nagyon küzdelmes évek voltak ezek mind politikailag, mind lelkileg. Izrael északi királysága romlásnak indult, végül áldozatul esett az Asszír Birodalomnak Kr. e. 722-ben. Úgy tűnt, hogy Júda királysága is összeomlik, de egyelőre ellenállt a támadásnak (MARTIN 1999, 18. o.).

Ézsaiás „prófétai szolgálatát tehát beárnyékolta AsszírIA ellenállhatatlan ereje és világoralmi terve” (JENSEN–IRWIN 2002, 365. o.). Ebben a politikai küzdelemben és lelki hanyatlásban lépett színre, hogy felszólítsa népét, hogy bízzanak abban az Úrban, aki az egyetlen olyan védelem, akire szükségük van (MARTIN 1999, 18. o.), csak a benne való hit által maradhat fenn Izrael népe. „Ézsaiás szüntelenül az Izraelre váró dicsőséges jövő és a jelenlegi állapotának szörnyű valósága közötti feszültségben él, amelyet csak az Úr képes feloldani.” (WEBB 2022, 54. o.)

Ézsaiás nem volt népszerű próféta a hazájában. Nem szívesen hallgatták dörgedelmes igehirdetéseit. Ennek ellenére „a próféta visszatér a hálátlan feladathoz, hogy feltárja honfitársai bűnét, és figyelmeztesse őket az eljövendő ítéletre. Nincs könnyű

dolga; nehéz úgy átadni ezt a kellemetlen üzenetet, hogy meg is hallgassák.” „Leleményesnek és találékonynak kellett lennie a prófétának, ha azt akarta, hogy üzenete célba jusson.” (Uo.) Előveszi lantját, és szerelmi énekbe kezd (CZANIK 1999, 106. o.).

A perikópa az egész Ószövetség egyik legszebb költői alkotása. Műfajilag szerelmi ének, szüreti ének, de panaszének is egyben (MOLNÁR 2012, 71. o.). A szerelmi ének valójában példabeszéd, egy ügyesen kigondolt példázat a viszonzatlan szeretetről. Allegória: a próféta kedvese az Úr, a szőlője pedig Izrael népe. E kettő szemben áll egymással: Isten nagylelkűen gondoskodik népéről, amit ők bűneikkel viszonoznak. Ebből az ellentétből fakad az ének nagyon kemény tartalma: az ítélet.

Ézsaiás a textusban kétszer nevezi kedvesének és szerelmesének az Urat. Az ószövetségi kegyességnek fontos része az Isten iránti szeretet. Ézsaiás szenvedélyesen szerette az Urat, és éppen emiatt teljességgel átérzi az Úr felháborodását és fájdalmát, amelyet népe szándékos vétkezése miatt érez (WEBB 2022, 55. o.).

A (türelmes) várakozás olyannyira fontos momentum e dalban, hogy a vár (qáváh) ige háromszor fordul elő a szövegben – a magyar fordítás szerint pedig négyszer.

A második allegória az énekben a nemes szőlő és a vadszőlő képe (MOLNÁR 2012, 72. o.). A 7. versben tömören megfogalmazott társadalmi igazságosságra való igény adja meg jelentésüket. Ézsaiás a szavak hangzását is használja az ellentétek nyomatékosítására: a törvényességet (mispát) felváltotta az önkényesség (mispoh), az igazságot (cedáqáh) pedig a gazság (se'áqáh).

A perikópa megértéséhez

Az Ószövetség egészének tömör foglalataként is tekinthetnénk a textusra. Isten és választott népének kapcsolata hűen kiábrázolódik benne. Isten keresi a népét, aki mindig hűtlenné válik hozzá. Mit kellene még tennie, hogy végre megtalál-

ja és megmaradjon mellette a nép? Mit nem tett meg érte? Kiválasztotta az ősatyát, földet és jövőt adott neki. Aztán az Egyiptomból való szabadulás után ismét választott népének adta az ígéret földjét (4Móz 13,23-ban éppen a szőlőfürt mutatja a föld erejét), akik az itt maradó szomszédos népek hatására állandóan hűtlenkednek, és Istentől elfordulnak. Isten „tehetetlensége” fogalmazódik meg a „mit kellett volna még tennem” kérdésben. Egyes írásmagyarázók szerint bár az Úr annyi mindent megtett népével, de egyet sohasem: nem alkalmazott erőszakot, nem kényszerítette a hitre.

Az ilyen módon szeretetét tékozló Isten képe jelenik meg az Újszövetségben is. Akár az önmagát a kereszten feláldozó Úr személyében, akár a jézusi tanításban a tékozló fiú címet viselő, de sokkal inkább a tékozló és megbocsátó, a hűtlent visszaváró és visszafogadó Istenről szóló példázatban.

Igehirdetési vázlat

Csak a kert más

Ézsaiás szolgálatának közege a politikai és térfoglalási küzdelem, valamint a szinte tapintható lelki hanyatlás. Eltelt azóta megközelítőleg kétezernyolcszáz év, és mintha hasonlólt élnénk meg újra. Az ember hatalmi éhsége (háborúra való szomjazása) és lelki étvágytalansága szinte semmit nem változott. A változásra azonban mindkét téren nagy szükség volna ma is – akárcsak Ézsaiás korában volt. Az ézsaiási ének tehát semmit nem veszített aktualitásából. Ézsaiás a dicsőséges jövő és a jelenlegi állapot között feszülő ellentét nehézségét élte meg. A mi életünkben is ez a kettősség van jelen. Leírhatjuk ezt a két eljövétel közötti lét valóságaként, vagy megfogalmazhatjuk úgy is, hogy „simul iustus et peccator”.

A mi dalunk

A próféta és a lelkész személyének az a párhuzama nem hagyható figyelmen kívül, hogy mindkettőnek leleményességre van szüksége, hogy célba juttathassa a rábízott üzenetet. (Ézsaiás a textus

sztuációjában éppen vándorénekesként állt elő, s mintha szerelmi éneket énekelne, kezdte meg a kemény ítélet meghirdetését, csak hogy figyelmet kapjon hallgatóságától.) Hogyan szólaltassuk meg az evangéliumot, hogy meg is hallgassák? Pál apostol szavai iránymutatók: „...mindenkinek mindenné lettem, hogy mindenképpen megmentsek né-melyeket” (1Kor 9,19–23). Felvetődhet annak kérdése is, hogy csak a lelkész feladata-e az örömhír továbbadása. Magányos küzdelem ez? Hol vannak a szolgatársak? A próféta az Úr iránti szenvedélyes szeretetével szólal meg – vajon a mai igehirdetőkben is megvan ugyanez? Vagy érzelem nélkülivé vált a mi vallásosságunk is, mint a környezetünké? (A textusban később kerül elő az önvizsgálatra szólítás, de talán ezen a ponton is megfontolandó.)

Mid van, amit nem kaptál?

Az első szavunk mindig a hálaadásé kellene, hogy legyen: mi mindent adott nekünk és tett meg értünk az Úr. Hálaadás a teremtő Gondviselőnek az életért és annak minden területéért, perspektívájáért. A megszabadulásért a Megváltónak. A hitért, reménységért a megszentelő és közösségbe vezető Léleknek. Meglátjuk, érezzük körülöttünk és bennünk az élet Urának kisebb és nagyobb csodáit? Hálát is adunk értük?

Jótett helyébe jót várj!

Másodjára önvizsgálatra szólít az Úr igéje. Húsvét ünnepe felé haladva megkerülhetetlen a kérdés: a legnagyobb csoda, a megváltásunk/megváltottságunk hogyan hat az életünkre, mire készítet bennünket? A Mindenható életünk minden apró részletére és részletében hatott. Minden „elvégeztetett” (Jn 19,30). Hol marad a várt eredmény?!

Népmesei motívum: „jótett helyébe jót várj”. Vajon Istennel való kapcsolatunkban nem ugyanennek kellene érvényesülnie? „Várta, hogy jó szőlőt teremjen.” (Ézs 5,2) Aztán megint várta (5,4), és még újra és újra (5,7). Meddig várjon még? Mit kellett volna még tennie, amit meg nem tett (5,4)?

Ezeknél a gondolatoknál kapcsolódik össze a böjti vasárnap jellege a textussal. Egyrészt a bűnvallás-

megetérés gondolatkörével, másrészt az értünk harcoló, mindenképp felett győzedelmeskedő Krisztussal, aki már mindent elvégzett értünk. A magunk böjti harcát vívva meg kellene találnunk az Úr útját, a hitből fakadó és neki tetsző életfolytatást, a jó szőlő/gyümölcs termését. Meddig várjon még?!

Hogyan tovább... .

...nem csak az igehirdetésben. Ezen a ponton több igei kapcsolódást találtam, amelyek hivatkozásként vagy direkt módon akár be is építhetők az igehirdetésbe:

2Sám 12,1–12: Ézsaiás és Nátán fellépése és megszólalása hasonlóan zajlik. Úgy kezdenek bele mondandójukba, mintha a hallgatóságot nem is érintené, amiről szólnak. Hiszen a szálkát a másik szemében mindig hamarabb felfedezzük, mint a magunkéban a gerendát. Nátánnál és Ézsaiásnál is csak az ítélet után van a nagy ráébredés/ráébredés, kiről és kinek is szól valójában az üzenet. Ma sem a szomszédnak, a haragosomnak (hogy azt ne mondjam, ellenségemnek), a mellettem ülőnek... stb. Mikor tekintek már végre tükörbe? Lelki tükörbe? Nem piszkál a „szálkám”? Fáj? Fertőződik már a környéke? Vajon kilöködik magától? Nem kellene inkább nekem tenni ellene? Miért halogatnám? Nálam mikor talál be végre a felismerés (az aha-élmény), hogy „bizony, rólam szól”? Mikor talál szíven a próféta szó: „Te vagy az az ember!” (2Sám 12,7)

Jn 15,1–5: a jézusi „én vagyok”-mondások egyike: az igazi szőlőtöről. Az evangélista közvetítésével Jézustól útmutatást kapunk életünk egészének az őbenne való meggyökereztetésére, illetve a szőlő képénél maradvá: beléoltatására. Őhöz kapcsolódva (hittel és reménységgel), belőle táplálkozva (testét és véré), teremhetünk végre olyan termést, amelyet a Szőlősgazda vár. Nem éppen erre vár a gazda?!

Lk 13,6–9: a terméketlen fügefa példázata párhuzamot mutat textusunkkal a gyümölcsstermés elmaradásának momentumában. Az ember itt is azonnal ítéletet hirdet a fa sorsát illetően. Pusztulás várna rá, ám a vincellér időt kér neki. Itt olyan

várározással és újabb nehéz, küzdelmes munkával teli kegyelmi időről esik szó, amely textusunkban ugyan nem jelenik meg, de tapasztaljuk, hogy jó az Úr, azért nincs még végünk. No, de meddig feszítjük a húrt, és meddig várároztatjuk az Urat? Nem lenne már végre ideje változni/változtatni?!

„Keresztfa titka tündököl”

A próféta elmondta már azt, hogy Isten a bűnt és az ünneplést ki nem állhatja, a nép mégsem hajlandó kimozdulni a megszokott sémából (Ézs 1,11–17). Az akkori Izraelben az volt a séma, hogy ők Isten választott népe, ebből fakadóan az az igazán fontos, hogy megtartsák az istentiszteletet, bemutassák az áldozatokat, elmondják az imádságokat, szépítsék és fenntartsák a templomot, és mindezekért Isten majd megáldja őket (CZANIK 1999, 108. o.).

Isten a kibontakozás útját is megadta: ez a megtérés. Ahelyett, hogy továbbra is minden menne a megszokott kerékvágásban, mert ismerős a séma, gyökeres változás kell. Kultusz és formalitás helyett élő hit kell.

Az Úr végül megadta önmagának a választ kérdésére: „a diadalmas szent kereszt”. Mindent megtett. Még ezt is. Nincs már, mit még ezen felül is várhatnánk. Most már igazán nálunk pattog a labda. Mi mit teszünk? Isten szól és ma is hív – ez a kegyelem hangja.

Javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Mt 15,21–28 (kötelező); 1Thesz 4,1–8 (fakultatív)

Ének

EÉ 189; 191

Imádság

EÉ 196 imádságként is elmondható

Illusztrációk

TÖRTÉNET

Egyszer egy ember keresztül-kasul utazta a világot, csak hogy személyesen meggyőződhesen a Mester hírének valóságáról. Amikor találkozott annak tanítványával, megkérdezte tőle:

– Milyen csodát tett a Mestered?

– Nos, vannak csodák és csodák – válaszolta a tanítvány. – Nálatok azt tekintik csodának, ha Isten teljesíti valakinek az akaratát. Nálunk az a csoda, ha valaki teljesíti Isten akaratát.

Anthony de Mello (1931–1987) indiai származású amerikai jezsuita szerzetes, pszichoterapeuta

Báruk rabbi unokája, a kis Jehiél egyszer egy másik fiúval bújócskázott. Jól elrejtőzött, majd várta, hogy a társa megtalálja. Amikor már jó idő eltelt, előjött a rejtékhelyéről, de a másik fiút sehol sem találta. Jehiél rájött, hogy egyáltalán nem is kereste. Sírva fakadt, zokogva szaladt be nagypapa szobájába, és elpanaszolta játszópajtása csalárdóságát. Báruk rabbi szeme könnybe lábadt, és így szólt:

– Isten is ezt mondja: Én elrejtőzöm, és senki sem akar megkeresni.

Martin Buber (1878–1965)

izraeli–osztrák vallásfilozófus

Felhasznált és ajánlott irodalom

CZANIK Péter 1999. *Velünk van Isten. Ézsaiás könyvének magyarázata*. 1–12. fejezet. Szerzői kiadás, Budapest.

HERDEÁN Gyöngyi 2018. *Reminiscere (Böjt 2. vasárnapja)*. A legnehezebb út: eljutni magunktól magunkig. Ézsaiás 5,1–7. *Igazság és Élet*, 1. sz. 80–87. o.

JÁNOSSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Szerzői kiadás, Sopron.

JENSEN, Joseph – IRWIN, William H. 2002. *Izajás könyve* 1–39. In: R. E. Brown – Joseph A. Fitzmyer – Roland E. Murphy (szerk.) 2002. *Jeromos Bibliakommentár*. 1. köt. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest. 365–394. o.

- KARASSZON Dezső 1998. Ézsaiás könyvének magyarázata. In: Bartha Tibor (szerk.) 1998. *Jubileumi kommentár. A Szentírás magyarázata*. Kálvin Kiadó, Budapest. 635–690. o.
- MARTIN, John A. 1999. Ézsaiás könyve. In: John F. Walwood – Roy B. Zuck 1999. *A Biblia ismerete kommentársorozat*. 4. köt. *Ézsaiás–Ezékiel*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest.
- MÁRTON János 2021. Reminiscere. Isten kegyelméből élünk. Ézsaiás 5,1–7. *Igazság és Élet*, 1. sz. 94–100. o.
- MOLNÁR János 2012. Reminiscere. Ének a szőlőskertéről. Ézsaiás 5,1–7. *Igazság és Élet*, 1. sz. 71–78. o.
- WEBB, Barry 2022. *Ézsaiás könyve. Sasszárnyakon*. Harmat, Budapest. (A Biblia ma sorozat.)
- WILDBERGER, Hans 1984. *Königsherrschaft Gottes. Jesaja 1–19*. Neukirchener Verlag, Neukirchen–Vluyn.

■ SZABÓNÉ NYITRAI MÁRTA